

KUIDAS HARILIK TOMAT EUROOPASSE JÕUDIS?

Tomati tegelik kodumaa on Lõuna-Ameerikas. Tomati perekonda kuulub seitse metsikut liiki ja nad kasvavad kitsal rannaribal Ecuadori ning Põhja-Tšiili vahel. Lisaks Vaikse ookeani Galapagose saarestikus. Tomati kultuurvormid ongi tekkinud just selles piirkonnas, tõenäoliselt Peruu ja Ecuadori kokkupuutepaigas.

<https://www.google.com/maps/@-19.8109549,-65.1841301,5z>

Peruu ja Ecuadori piirkonnas kasvab põldudel umbrohuna kultuurtomatile väga lähedane liik sõstartomat (*Lycopersicon pimpinellifolium*), mille punase sõstra taolises kobaras on 1-3 g raskused marjad.

<https://www.cnseed.org/red-currant-tomato-lycopersicon-pimpinellifolium.html>

Samas kasvab ka lihtne kirsstomat (*Lycopersicon esculentum* var. *cerasiforme*), mis tõenäoliselt on meile tuntud suureviljalise hariliku tomati otsene eelkäija.

Muistsed peruulased tarvitasid tomatit toiduks ammu aega enne meie ajaarvamist. Täpsemalt lausa 5 sajandit. Mis tundub tohutult pikk aeg. Kui Euroopas õpiti ehitama laevu ja võeti ette ka pikemaid

maailma avastamise reise. 16 saj. jõudsid hispaanlased oma vallutusretkedega Kesk-Ameerikasse ja tõid tomati endaga kaasa Euroopasse. Üsna pea hakati tomatit kasvatama Portugalis ja Itaalias.

Hispaanlased andsid tomatile nime indiaanikeelse nimetuse järgi *tomatl*. Itaallased nimetasid tomati seevastu *pomodoro*-ks, mis tähendas kuldset õuna. Sest esialgselt oligi tomati värvus kollane.

Ladinakeelse teadusliku nime *Lycopersicon* (hundimari e. hundipersik) andis Karl Linne´ 1754 aastal.

Euroopas laiemalt peeti tomatit väga mürgiseks taimeks ja teda kasvatati vaid ilu- ja ravimtaimena. Majanduslikult tähtsaks ja inimeste jaoks oluliseks taimeks muutus tomat alles 19 sajandil.

Põnev on hoopis see, et peale hispaanlaste vallutusi unustati tomati kasvatamine Ameerikas ligi 400 aastaks. Euroopas olid turud tomatitega täidetud ja neid hakati laevadega müügiks vedama ka Ameerikasse ning seal uudistati hoolega uut kultuuri. Tomati algkodumaa pidi tomatit uuesti tundma õppima.

Tänapäeval osatakse tomatit kasvatada igas maailmajaos. Enamik maadest hakkas tomatit kasvatama üle saja aasta tagasi.

Teksti koostas Röpina Aianduskooli aianduse eriala juhtöpetaja Anu Käär

Kasutatud allikad:

Kiik.H,1989. „Maailma viljad“ Tallinn „Valgus“,lk 559.

Meensalu.L, Niiberg.T, Pallum.V, 2000 "Tomat aias ja köögis", Maalehe Raamat

Petti.L,1993. "Tomat ja tema sugulased", Varrak